

Giriş

Bitkiler çok eski zamanlardan beri çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Tıbbi bitkiler dünya genelinde insan sağlığı açısından çok önemli yere sahiptir.

Son yıllardaki modern tıptaki ilaç gelişiminin avantajlarına rağmen bitkisel ürünler insan sağlığına önemli katkıda bulunmaktadır.

Dođal kaynaklar, insanoğlunun en 6nemli ve tek ilaç kaynağıdır.

Her bir doğal kaynak (bitkiler, hayvanlar, deniz canlıları, mantarlar, likenler, algler vb.) adeta bir fabrika gibi işleyerek hayal d6nyamızın bile dışında kalan birçok basit ya da kompleks kimyasal bileşikleri 6retmektedir.

Bitkilerden ve diğer doğal kaynaklardan elde edilen ve tıp d6nyasında hali hazırda kullanılan 100'6n 6zerinde 6nemli etken madde bulunmaktadır. Kullanımda olan diğer çoğu ilaç etken maddesi ise bu doğal bileşiklerin sentetik deriveleridir.

Bitkisel ilaçlar (herbal medicines);

-bitkiler (herbs),

-bitkisel materyaller (herbal materials),

-bitkisel preparatlar (herbal preparations),

-bitmiş bitkisel ürünler (finished herbal products)

olarak sınıflandırılabilirler.

Dünya sağlık örgütünün bu tabirler için tanımları mevcuttur.

Bitkiler (herbs) ifade edildiğinde, ham bitki kısımlarından bahsedilebilir:

Çiçekler,

yapraklar,

meyvalar,

tohumlar,

gövde,

odunsu kısımlar,

kabuk,

kökler,

rizomlar ve

diğer bitki kısımları.

Bu kısımlar bütün halde, parçalanmış ya da toz halinde olabilirler.

Bitkisel materyaller (herbal materials);
taze meyve suları,
gumlar,
sabit yağlar,
uçucu yağlar,
reçineler,
kurutulmuş bitki tozları'dır.

Bazı ülkelerde bu materyaller tütsüleme, balla karıştırma gibi proseslere maruz bırakılabilir. Alkollü içeceklerin bileşimine girebilirler.

Bitkisel preparatlar (herbal preparations) bitmiş bitkisel ürünler için bir taban oluşturmaktadırlar. Bunlar;

Ekstreler,

Tentürler'den oluşmaktadırlar.

Bitkisel preparatlar, ekstraksiyon, fraksiyonlama, saflaştırma, fiziksel veya biyolojik prosesler sonucu üretilirler. Ayrıca demleme ve ısıtma yoluya da bitkisel preparatlar hazırlanabilir.

Bitmiş bitkisel ürünler, bir veya daha fazla bitkiden hazırlanırlar.

Birden fazla bitki kullanıldığında karışım halinde bitkisel ürünler elde edilir.

Bitmiş bitkisel ürünler, etken maddeler ile birlikte bir ya da birçok yardımcı madde ihtiva ederler.

Eğer bu ürünler sentetik bileşikler veya bitkilerden elde edilen bileşikleri içeriyorlarsa bitkisel olarak değerlendirilemezler (WHO guideline, 2000).

Bitkisel ilaçların (phytopharmaceuticals) üretim verimliliği ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi aynı zamanda rasyonel bir ilaç olarak değerlendirilebilmesi için standardize hale getirilmeleri ve farmasötik kaliteyi yakalamaları gerekmektedir.

WHO, numunelerin değerlendirilmesinde kalitatif ve kantitatif analizleri, kimyasal markırların ve/veya biyomarker bileşenlerin miktar tayinini ve fingerprint analizlerini çok önemsemektedir.

Eğer major/main/principle etken madde biliniyorsa standardizasyonun bu bileşik üzerinden yapılması daha uygun olacaktır.

Terapötik etkiden sorumlu bileşik/ler biliniyorsa bu bileşikler de standardizasyon için kullanılabilir.

Eğer etken madde bilinmiyorsa analitik amaç için bitkide bulunan herhangi bir marker bileşik üzerinden de standardizasyon gerçekleştirilebilir.